

יג-א אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוסי.

ומודה רבי יוסי, שאם עבר אותו כהן ועבד בשמונה בגדים ככהן גדול שעבודתו כשירה. כי גם רבי יוסי מודה שמעיקר הדין כהן גדול הוא, וכל האיסורים והדינים של כהונה גדולה יש בו. אלא שסובר רבי יוסי שחכמים מנעו ממנו לשמש בכהונתו בפועל, כדי שלא תהיה איבה ביניהם.⁽⁴⁰⁾

אמר רב יהודה אמר רב: הלכה כרבי יוסי.

ומודה רבי יוסי, שאם מת הכהן הראשון, שחוזר אותו כהן גדול שני לעבודתו ככהן גדול קבוע.⁽⁴¹⁾

ותמהינן: פשיטא שעכשיו הוא חוזר לשמש בכהונתו, שהרי שוב אין לחשוש לאיבה.

ומשנינן: מזה דתימא, כי שמא תאמר, שיש לחוש, אם נאפשר לכהן הגדול השני לשמש בכהונתו לאחר מיתת הכהן הראשון, כי הויא ליה, יהיה השני לראשון, כאשה שהיא צרה לחבירתה מחיים, ותהיה איבה בין שניהם תמיד, מפני שהראשון יחשוד בשני שהוא מצפה למיתתו כדי שיכהן תחתיו. והיה לנו לתקן שלעולם לא יכהן השני.

קא משמע לן שאין חוששים לכך.

שנינו במשנה: רבי יהודה אומר: אף אישה אחרת מתקנין לו, שמא תמות אשתו. וחולק על רבנן שלא חששו לכך.

ותמהינן: ורבנן נמי, מפני מה לא חששו לכך? והא אף הם חיישי לשמא יארע דבר שימנע את עבודתו. שהרי משום כך התקינו כהן אחר תחתיו, שמא יארע בו פסול.

ומשנינן: אמרי לך רבנן: הטעם שחוששים לטומאה, משום שהיא שכיחא, רגילה שתקרה. אבל מיתה, לא שכיחא כל כך, ולכן אין חוששין לה.

שנינו במשנה: אמרו לו חכמים לרבי יהודה אם כן שאתה חושש למיתה אין לדבר סוף, שהרי אף אשה שניה זו עלולה למות.

ותמהינן: מהו טעמו של רבי יהודה? והלא שפיר קא אמרי ליה חכמים לרבי יהודה.

ומשנינן: ורבי יהודה אמר לך: רק למיתה דהרא, שהוא דבר מצוי חיישינן. אבל למיתה דתרתו, שימותו שתיהן, שהוא דבר שאינו מצוי כל כך, לא חיישינן.

ומפרשינן: ורבנן סוברים: אי איכא למיחש, אם תקנו לחשוש למיתה למרות שאינה שכיחה כל כך — אפילו למיתה דתריין [של שתיהן] חיישינן, אף על פי שהוא דבר שאינו מצוי.

ומקשינן: ורבנן, מאחר שהם סוברים שאם יש לחוש למיתה של אשה אחת יש לחשוש אף למיתת שתיהן, ומכח סברא זו הוכיחו שאין לחשוש אף למיתה של אחת, מחמת הסיבה שאם כן אין לדבר סוף — נימרו אינהו לנפשייהו, יאמרו כן אף הם לעצמם, שאין לחשוש שיארע פסול טומאה ככהן

41. עיין תוס' הרא"ש.

40. ואדרבה, אם עבד בארבעה בגדים עבודתו פסולה משום "מחוסר בגדים". רש"י.

גדול, שאם כן, נחשוש אף לטומאת השני, ואין לדבר סוף.

ומשנינן: לטומאה אין לחשוש כל כך, לפי שבהן גדול זריז הוא, ושומר עצמו שלא יטמא, וחשש רחוק הוא שיטמא אף השני. ורק למיתה, שאינה תלויה באדם, סוברים רבנן שאף למיתת שתים יש לחשוש.

ומתמהינן: אי זריז הוא ונשמר מטומאה, הרי גם לטומאת הראשון אין לנו לחשוש, ולמה אמרו שמתקינין לו כהן אחר למקרה שיארע בו פסול טומאה?

ומשנינן: יש תועלת בהתקנת כהן אחר: כיון דעבדינן ליה לכהן הגדול שמכינים לו ממלא מקום, שהוא נחשב "צרה" עבורו [כמו אשה נוספת, שהיא "צרה" לאשה הראשונה], כל שכן דמזדרז טפי [יותר] להזהר מן הטומאה.

וחזרת הגמרא לדון במה שאמר רבי יהודה, שמתקינין לו אשה למקרה שתמות אשתו, וטעם הדין הוא מפני שהעבודה ביום הכפורים חייבת להעשות על ידי כהן גדול שיש לו אשה.

ותמהינן: ומי סגי ליה להכשירו לעבודה בתקנתא [בהזמנה של אשה גרידא]?

והלא בפסוק שנלמד ממנו שצריך שתהיה לו אשה — "ביתו", אמר רחמנא. והך אשה שהתקינו לו — לאו "ביתו" היא, שהרי עדיין לא קידשה לו לאשה.

ומשנינן: אכן, התקנה היא דמקדש לה לאשה השניה קודם יום הכפורים, כדי שאם תמות הראשונה תשאר לו האשה השניה.

ותו מקשינן: מה יועיל לנו שמקדש אותה?

והא כל כמה דלא כנים לה לחופה לעשותה נשואה, עדיין לאו "ביתו" היא, שרק נשואה נקראת ביתו של אדם, ולא ארוסה.

ומשנינן: אכן התקנה היא דכנים לה לחופה לאותה אשה שהתקינו לו.

ומקשינן: אם כן, שהוא נושא את האחרת קודם יום הכפורים, נמצא דהוח ליה לכהן הגדול שני "בתי", שהרי שתיהן נשואות לו, ואילו רחמנא אמר "וכפר בעדו ובעד ביתו". ומשמע שעליו לכפר רק בעד בית אחד, ולא בעד שני בתיים.

ומתרצת הגמרא: דהדר [שחוזר] ומגרש לה, מיד לאחר הנשואין, קודם יום הכפורים.

והניחה הגמרא שזהו כל התירוץ, ולכן תמהה עליו הגמרא: איזה תירוץ הוא זה!?

והרי אי מגרש לה — הדרא קושיין לדוכתיה! שהרי שוב אין לו אשה ביום הכיפורים במקרה שתמות הראשונה, ומה הועיל בקידושיו ובגירושיו!?

ומשנינן: לא צריכא — זה שאמר המתירן "דמגרש לה", אין כונתו שמגרש אותה לגמרי. אלא דמגרש לה על תנאי, שלא יחול הגט אלא באופן שיועיל להבטיח שיהיה לכהן הגדול אשה אחת משתיהן, ולא את שתיהן כאחד, כדי שיתקיים בו "בעד ביתו" ולא בעד שני בתיים.

ועתה מבארת הגמרא איך הוא עושה את התנאי, ודנה בכל אופני התנאים, איך יועיל כאן התנאי להוציא מידי ספק.

א. תחילה מתרצת הגמרא:

דאמר לה: הרי זה גיטך מעכשיו, על מנת [באם] שתמותי ביום הכפורים.

ועושה תנאי שכזה כדי שאם תמות האשה השניה באמצע העבודה, יחול הגט למפרע. ויועיל לו, שגם מה שעבד עד שעת מותה, בהכשר היה, שהרי עתה מתברר למפרע כי לא היה לו אלא בית אחד.

ואם תמות הראשונה ותחיה השניה, הרי לא נתקיים התנאי, ונמצא הגט בטל, ושוב יש לו רק בית אחד.

ודחינן:

ודילמא לא מיתא השניה כלל, וגם הראשונה לא תמות, ונמצא דהוה ליה בשעת העבודה שני בתים.

ב. אלא, יש לומר:

דאמר לה: הרי זה גיטך מעכשיו על מנת [באם] שלא תמותי ביום הכיפורים!

ויועיל לו תנאי שכזה, בין אי לא מיתה השניה, שאז נתקיים התנאי, ומיגרשא לה למפרע, לפני יום הכיפורים, ונשתיירה הראשונה לבדה להיות אשתו.

וכן אי מיתה הא השניה, קיימא הך הראשונה, ונמצא שיש לו בית אחד.

ומקשה הגמרא שגם תירוץ זה מופרך, כי גם באופן זה יש לחשוש:

ודילמא היא [כלומר השניה שנתן לה את הגט], **לא מיתה ביום הכיפורים.**

וכיון שנתקיים התנאי, הוה ליה גיטא דהאי, אשה שניה, גיטא, ומגורשת היא.

ושמא גם מיתא חברתה, האשה הראשונה, ונמצא הכהן הגדול קם ליה בלא שום בית.

ג. אלא, יש לומר:

דאמר לה: הרי זה גיטך על מנת שתמות אחת מכם. כי אז,

אם מיתה הא, השניה, קיימא הך, הראשונה. שהרי לא גירשה בכלל.

ואם מיתה הך הראשונה, הא קיימא הא — השניה. (42)

הלא גם באופן זה יש לחשוש: כי,

ודילמא לא מיתא, ואפילו לא חדא מינייהו. ושוב נמצא דהוה ליה שני בתים, שהרי אם לא מתה אף אחת מהן לא נתקיים התנאי, ונתבטל הגט.

ועוד יש להקשות: וכי גט הנעשה כי האי גרנא שנותנו על תנאי שתמות — מי הוי גיטא?

והרי אם לא תמות אינה מגורשת, ונמצא שגט זה אינה מתירה לינשא עד שתמות [ולמרות שאז מתברר שהיתה גרושה למפרע, הרי כל עוד לא מתה אין גט זה מתירה להנשא לאדם אחר].

והאמר רבא: המגרש את אשתו בגט, ואומר לה: הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי. וכן אם אמר על מנת שלא תשתי יין כל ימי חייכי — אינה מגורשת, משום שאין

42. ובתוספות העירו שאם מתה הראשונה נמצא שאין לו בית, שהרי נתקיים התנאי, שמתה אחת

ואיגלי מילתא [והוברר הדבר] למפרע, יג-ב
דגיטא דהא שניה, לאו גיטא הוא.

ונמצא, שעד שמתה הראשונה, עביד ליה
הכהן הגדול עבודה בהיות לו שני בתים.

ה. אלא, יש לומר: שהוסיף על תנאו הקודם
[על פי התוס'].

דאמר לה נמי: והרי זה גיטיך, על מנת [באם]
שתמות חברתיך באמצע העבודה.

ושוב אין לחשוש שמא יתברר למפרע
שבזמן העבודה היה לו שני בתים.

ויש לדחות גם תירוצ זה: כי,

ודילמא אמנם מייטא חברתה, והוה ליה
גיטא דהא - השניה, גיטא. שהרי נתקיים
התנאי. ונמצא, כי קם ליה הכהן הגדול בלא
בית כלל.

ו. אלא יש לומר:

באמת אין אפשרות על ידי גט אחד לאחת
מהן, להוציאו מכל הספיקות, ואפילו על ידי
תנאי. אבל יש עצה אחרת להוציאו מידי
ספק, והיא:

דמגרש להו לתרווייהו, ולכל אחת מהן
יעשה תנאי אחר.

לחדא מהן אמר לה: הרי זה גיטיך על מנת
שלא תמות חברתיך, ועל ידי תנאי זה הועיל
שאם תמות חברתה יתבטל הגט, ותהיה היא
אשתו האחת בלבד. וכמו כן, אם לא תמות
חברתה, יחול הגט שהרי נתקיים התנאי,

זה "בריתות", לפי שעדיין היא קשורה אליו
כל ימי חייה, ואין מפריד ביניהם אלא המות,
כיון שעליה לקיים את התנאי כדי שיחול
הגט, ואין קיום התנאי אלא כשעברו כל ימי
חיו, או כל ימי חייה, בלא שתיית יין.

אבל, אם אמר לה: הרי זה גיטך על מנת
שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני - הרי זה
"בריתות". כי יתכן שימות אותו פלוני עוד
בחייה, ולא תשתה יין כל ימי חיו, ויתקיים
התנאי בחייה, ולא יהיה דבר המאגדה עוד
לבעלה. ולכן חל הגט מיד.

ומעתה, המגרש על מנת שתמותי, כיון
שתלה הגירושין במיתתה, הרי היא קשורה
בו כל ימי חייה, ואין זה כריתות, ואינה
מגורשת.

ד. אלא, יש לומר:

דאמר לה: הרי זה גיטיך על מנת [באם] שלא
תמות חברתיך [האשה הראשונה], שעל ידי
תנאי זה יצא מכל ספק.

שהרי אי לא מיתה חברתה - הראשונה,
מיגרשא זו השניה, ונשארה הראשונה להיות
ביתו.

ואילו אי מיתה הא - הראשונה, הא קיימא
הא - השניה, ואשתו היא, שהרי לא
נתקיים התנאי, וגיטה בטל הוא.

הלא גם באופן זה יש לחשוש: כי,

ודילמא מייטא חברתה - הראשונה, באמצע
יום הכפורים, כפלגא דעבודה, ומאחר
שמתה קודם סיום העבודה, נתבטל התנאי,